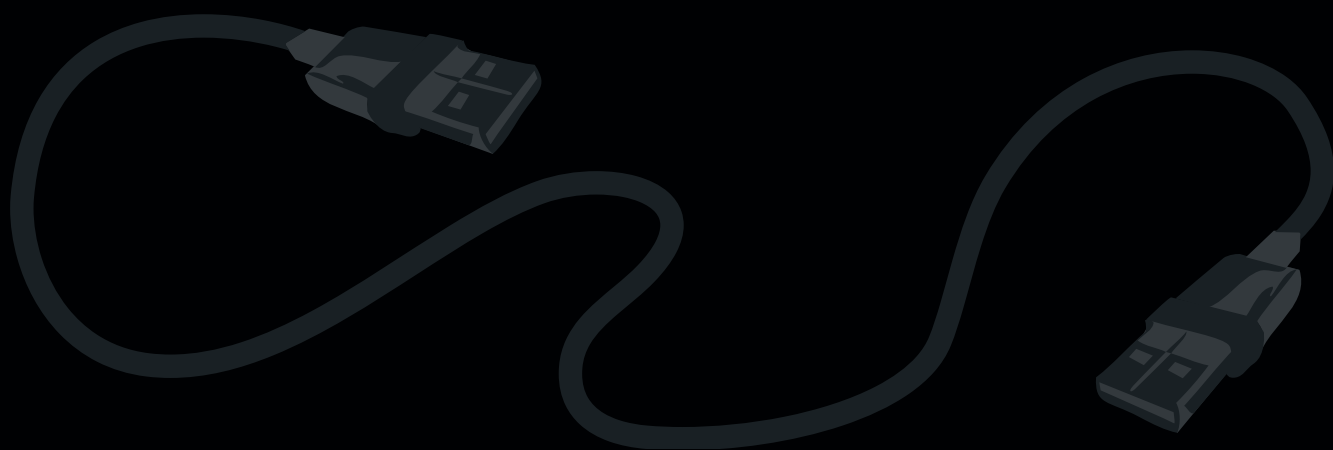

**Jag söker datakurser,
men får inte plats
eftersom jag inte har dator**

WINNET
KRISTIANSTAD

**TILLVÄXT
VERKET**

WINNET
SVERIGE

RAPPORT I

APRIL 2012

PEDAGOGIK FÖR JÄMSTÄLLD IT

WINNET KRISTIANSTAD

FÖRFATTARE: INGER DANILDA

ISBN 978-91-980824-0-1

Repro/Tryck: GL-Tryck, Kristianstad December 2012

FÖRORD

Ett stort tack till alla kvinnor som deltog på träffar på biblioteken i Bromölla (5 mars), Hörby (7 mars), Osby (8 mars), Hässleholm (12 mars), Kristianstad (15 mars), Broby/Östra Göinge (27 mars) och Perstorp (28 mars). Era idéer, tankar och synpunkter har varit en inspirationskälla för arbetet i satsningen *Pedagogik för jämställd IT* i Skåne Nordost.

Det är både med sorg och med glädje som jag skriver den här inledningen till vår första rapport i *Pedagogik för jämställd IT*. Sorg för att jag kan konstatera att det delvis är samma frågor som vi diskuterade i början på 1990-talet med koppling till jämställdhet inom IT-området. Då försökte jag och en kollega övertyga Arbetsmarknadsdepartementet om att satsa på arbetslösa kvinnor och ge dem datakunskap. Många kvinnor som arbetat på kontor behövde nya kunskaper för att kunna stärka sin position på arbetsmarknaden i takt med datoriseringen. Det var då, precis som idag, betydligt färre kvinnor som sökte sig till tekniska utbildningar. Svaret blev då: – Det är mest män som är arbetslösa.

Ett svar som gjorde mig ännu mer övertygad om att det behövdes satsningar. Tack vare Harriet Aurell, som under många år arbetat med kvinnor och teknikfrågor inom Arbetsmarknadsverket, var det möjligt att dra igång Teknikan-programmet. Ett vägledningsprogram i teknik för kvinnor, som utformats av Harriet, och där de som deltog i programmet kunde söka sig vidare till olika längre utbildningar, exempelvis inom data.

Idag går (unga) kvinnor på timvikariat inom vård- och omsorgssektorn i nordöstra Skåne och många är deltidarbetslösa. Genom att ge kvinnor inom vård- och omsorgssektorn IT-kompetens finns möjligheter att förbättra deras position på arbetsmarknaden, motverka segregeringen inom IT-området och skapa bättre förutsättningar för hållbar ekonomisk tillväxt. Idag är dock svaret annorlunda än det jag fick i början av 1990-talet

när jag föreslår riktade insatser för kvinnor. Svaret är idag (ibland men inte alltid): – Vi arbetar med jämställdhetsintegrering så vi kan inte ha särskilda insatser för kvinnor.

Samtidigt finns en stor glädje i mitt arbete när många kvinnor i olika åldrar höjer sina röster för att kunna ta del av och påverka utvecklingen i informationssamhället. En av mina inspirationskällor är Ulla, jämngammal med min egen mamma. Hon ger sig inte utan söker aktivt lösningar för en dator som inte alltid fungerar som den ska. En annan är Elin, några år äldre än min egen dotter. En IT-entreprenör, som Winnet Kristianstad lyckades rekrytera till satsningen *Pedagogik för jämställd IT*.

I möten med bibliotekarier – kvinnor och män – och vid träffar med kvinnor på biblioteken i Skåne har det inte heller varit svårt att lägga sorgsenheten på hyllan, återigen kavla upp ärmarna och på nytt försöka sätta *Jämställd IT på agendan*. Den här rapporten belyser en serie träffar på bibliotek i nordöstra Skåne.

Utan stöd från Tillväxtverkets resurscentraprogram och erfarenheter från Winnet Sveriges tidigare satsningar på IT hade inte heller *Pedagogik för jämställdhet* varit möjligt att genomföra. Som för 20 år sedan är det viktigt att kvinnor (som grupp) får möjlighet att ta fram sina specifika kunskaper, erfarenheter och förmågor för att upptäcka nya lösningar inom IT. Att det är få kvinnor inom IT är ett stort problem både ur demokrati, teknik, sysselsättnings- och inte minst tillväxtperspektiv. Myten om att kvinnor inte är intresserade av teknik återskapas hela tiden i vårt samhälle och upprätthålls av både kvinnor och män.

Inger Danilda
Pedagogik för jämställd IT
<http://www.facebook.com/GenderIT2012>
Winnet Kristianstad

SAMMANFATTNING

Föreliggande rapport är den första i en serie från Winnet Kristianstad – lokalt resurscentrum för kvinnor i Kristianstad (föreningen Christina) – inom ramen för satsningen *Pedagogik för jämställd IT*. En satsning som i första hand omfattar nordöstra Skåne och genomförs med stöd från Tillväxtverket samt i nära samverkan med Winnet Sverige – nationellt resurscentrum för kvinnor. Rapporten beskriver resultaten från träffar med kvinnor på biblioteken i nordöstra Skåne för att fånga deras röster om IT. Den inleds med en kort bakgrund om

resurscentra och satsningen *Pedagogik för jämställd IT*. Därefter sker en reflektion kring digitalt innanförskap och villkoren för kvinnor (som grupp) och män (som grupp). Resultaten från och lärdomarna av träffarna på biblioteken presenteras med utgångspunkt från Sveriges nya IT-strategi ”*IT i människans tjänst – en digital agenda för Sverige*”. Rapporten avslutas med förslag på insatser för att kunna åstadkomma lokala jämställda digitala agendor i nordöstra Skåne.

INNEHÅLL

1. BAKGRUND.....	5	BILAGA 1	20
2. DIGITALT INNANFÖRSKAP OCH BIBLIOTEKEN SOM LÄRCENTRA.....	8	INBJUDAN TILL TRÄFFAR PÅ BIBLIOTEKEN	20
3. RESULTAT FRÅN TRÄFFAR PÅ BIBLIOTEKEN I SKÅNE NORDOST	11	BILAGA 2	21
4. VILKA LÄRDOMAR KAN VI DRA FRÅN TRÄFFARNA?.....	16	ATT TÄNKA PÅ VID DATORKÖP	21
5. EN JÄMSTÄLLD DIGITAL AGENDA I SKÅNE NORDOST	18	BILAGA 3	22
		ORDLISTA FÖR INFORMATIONSSAMHÄLLET SIN LATIN	22

I. BAKGRUND

Den här rapporten är den första i en serie från satsningen *Pedagogik för jämställd IT*, som drivs av Winnet Kristianstad.¹ Winnet Kristianstad är ett lokalt resurscentrum för kvinnor (LRC) och en ideell organisation, som synliggör, främjar och utvecklar kvinnors företagande i nordöstra Skåne. Samverkan i Skåne Nordost omfattar kommunerna Bromölla, Hässleholm, Hörby, Kristianstad, Osby, Perstorp och Östra Göinge. I Skåne finns även ett Regionalt ResursCentrum för kvinnor (RRC), som etablerades redan i mitten av 1990-talet² och runt om i Skåne finns lokala resurscentra i olika kommuner.

LRC Kristianstad är medlemmar i Winnet Sverige³ – nationellt resurscentrum för kvinnor. Winnet Sverige verkar för att kvinnor skall ta sin del av samhällets resurser i anspråk, att kvinnors kompetens skall tas tillvara i samhället samt att kvinnors och mäns insatser skall värderas lika.

DET NATIONELLA RESURSCENTRAPROGRAMMET

Pedagogik för jämställd IT har fått stöd från det nationella resurscentraprogrammet inom ramen för insatsområdet *Kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud*. Tillväxtverket (f.d. Nutek) har sedan år 1998 ansvarat för fördelning av bidrag till resurscentra för kvinnor inom ramen för Nationellt program för utveckling av resurscentra.⁴ Regeringen har under 2010, 2011 och 2012 uppdragit åt Tillväxtverket att fördela 36 miljoner kronor/år till verksamhetsbidrag för resurscentra. Verksamhetsbidraget skall användas för att främja kunskapsförmedling och kunskapsutveckling inom ett antal strategiska områden:

- Kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud
- Entreprenörskap och innovativa miljöer

- Tillgänglighet
- Strategiskt gränsöverskridande samarbete
- Landsbygdsutveckling

Inom insatsområdet *Kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud* ligger fokus på att synliggöra kvinnors villkor, förbättra kvinnors förutsättningar och öka kvinnors inflytande samt delaktighet på arbetsmarknaden och inom utbildningsväsendet. Insatserna kan handla om att öka möjligheterna till karriärutveckling för kvinnor och att kvinnor vidareutbildar sig för att få arbete inom ett mansdominerat yrke. Verksamhetsbidraget skall leda till mer kunskap om kvinnors villkor på arbetsmarknaden och inom utbildningsväsendet samt att resurscentra arbetar aktivt med att sprida kunskapen.⁵

RESURSCENTRA – KVINNOR OCH TEKNIK

Resurscentra i Sverige har sedan början på 1990-talet på olika sätt varit engagerade i frågeställningar kring kvinnor, teknik och IT. Såväl enskilda projekt har initierats, som specifika tematiska resurscentra för kvinnor med fokus på teknik och IT. Ett lokalt exempel är Do Resource center in Sandviken (DoRis), som var ett resurscentrum för jämställdhet, genus och teknik. Ett nationellt exempel är den mobilisering som sker via Winnet Sverige för jämställd IT, samt innovations- och klusterutveckling under 2011–2013. Ett europeiskt exempel är Winnet 8, som involverat åtta medlemsländer i EU och som fokuserat på fler kvinnor inom teknik, innovation och företagande.⁶ Resurscentra har även medverkat i olika forskningsprojekt, studier och utredningar inom fältet på nationell och europeisk nivå.⁷ Tillväxtverket har publicerat rapporter med koppling till jämställd IT i samverkan med Winnet Sverige.⁸

1 Läs mer om Winnet Kristianstad på www.christina.nu

2 Läs mer om RRC, Region Skåne på <https://www.skane.se/resurscentrum>

3 Läs mer om Winnet Sverige på www.nrckvinnor.org/

4 Läs mer om resurscentraprogrammet på www.tillvaxtverket.se (fliken insatser för tillväxt samt fliken Regional utveckling)

5 Tillväxtverket (2011) Resurscentra för kvinnor 2011–2012. Riktlinjer. Stockholm: Tillväxtverket.

6 Läs mer om Winnet projekt inom IT på www.nrckvinnor.org (under fliken projekt)

7 Rapporter från resurscentra finns att ladda ner från www.facebook.com/GenderIT2012 (under fliken rapporter).

8 Se Tillväxtverket (2011) Jämställd IT – för ökad tillväxt. Rapport från Tillväxtverkets Nationella konferens 8 december 2010. Stockholm: Tillväxtverket Rapport 0080. Föreläsningar finns även på Youtube <http://www.youtube.com/watch?v=gjz-51pQbxw>

”Kom ihåg att sådant som beskrivs som ”könsneutralt” ofta kan vara könsblint till exempel ses teknik ofta som något könsneutralt, fastän den kanske – ofta omedvetet – utgår från manliga normer, eftersom tekniken tagits fram av män, utifrån mäns erfarenheter och med tanke på mäns behov.”⁹

Resurscentra utgår från att tekniken inte är könsneutral utan i högre grad associeras till män som grupp än kvinnor som grupp. Trots att det funnits många kampanjer och satsningar på att lyfta fram förebilder som förmedlar ett budskap där det är positivt att flickor/kvinnor väljer teknik uppfattar flickor/kvinnor och pojkar/män ett annat budskap. Teknik är manligt könsmärkt och denna könsmärkning är delvis en omedveten process, enligt forskaren Hanna Westberg.¹⁰ Hon talar om den immanenta pedagogiken, som är den osynliga påverkan (lärandet) som människan utsätts för både i familjen och i samhället.

DECENNIER AV SATSNINGAR MED MAGRA RESULTAT

Sedan 1960-talet har det funnits initiativ för fler kvinnor till tekniska områden och på 1980-talet startade mer omfattande kampanjer för att få fler kvinnor till industrin. Ett nordiskt så kallat BRYT-projekt (bryta könsuppdelningen på arbetsmarknaden) genomfördes 1985–1989. Målsättningen var att bredda kvinnors yrkesval och trygga deras sysselsättning genom utbildningsinsatser.¹¹ Under 1990-talet fortsatte satsningarna på BRYT-projekt och en del projekt vände sig även till pojkar/män i syfte att få fler att söka sig till exempel vård- och omsorg.

Genomgående för de flesta kampanjerna har dock varit att flickor/kvinnor skall förmås att göra otraditionella yrkesval för att komma in på yrken som domineras av män. Det har handlat om att flickor/kvinnor skall våga välja otraditionellt, att kvinnor har bristande intresse och att kvinnor betraktats som en arbetskraftsreserv. Resultatet av olika kampanjer har ofta varit att fler flickor/kvinnor sökt sig till teknik/IT under några år

och därefter har andelen sjunkit. När arbetsmarknaden blivit sämre har det inte sällan varit kvinnorna som fått gå först eftersom de kommit in sist. Ett exempel är de kvinnor som kom in i IT-branschen i slutet av 1990-talet och sedan fick sluta i samband med att IT-bubblan sprack.¹²

Den så kallade Teknikdelegationen¹³ genomförde för några år sedan kampanjen *Den breda linjen* som vände sig till både flickor och pojkar. Samtidigt konstaterade delegationen att ett minskat intresse för teknik bland ungdomar är mer djupgående än vad som kan lösas enbart med kommunikationsinsatser. Satsningarna har, enligt delegationen, utgått från föreställningar om att det är kvinnorna ”det är fel på” istället för att fokusera på de förändringar som behöver genomföras inom utbildningsväsendet.¹⁴

PEDAGOGIK FÖR JÄMSTÄLLD IT

Pedagogik för jämställd IT tar sin utgångspunkt i kunskaper och erfarenheter dels från resurscentra, dels från decennier av satsningar på fler kvinnor inom teknik. Kunskaper från program, som likt *Teknikan*,¹⁵ utgått från att kvinnor har intresse för tekniken och att fler flickor/kvinnor kan ta sig in i tekniken med genusmedveten pedagogik. Syftet med *Pedagogik för jämställd IT* är att bidra till jämställdhet i det lokala samt regionala tillväxtarbetet genom att i nära samspel med andra aktörer verka för att synliggöra samt stärka:

- Kvinnors villkor i IT-sektorn.
- Kvinnors inflytande över IT-utvecklingen.
- Kvinnors tillgång till IT-verktyg.

Verksamheten har koppling till temat *Kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud* i det nationella resurscentraprogrammet (se ovan), men det är viktigt att betona att kvinnor inte skall betraktas som en arbetskraftsreserv för IT-sektorn. Att det är få kvinnor inom IT är ett stort problem både ur ett demokrati-, teknik-, sysselsättnings- och inte minst tillväxtperspektiv.

9 Sid 14, Lindelöf (2011) Att arbeta med jämställdhet inom Östersjöprojekt. Visby: SIDA Östersjöenheten

10 Westberg-Wohlgemuth, Hanna (1996) Kvinnor och män märks. Könsmärkning av arbete – en dold lärandeprocess. Solna: Arbetslivsinstitutet

11 För mer information om tidigare satsningar se till exempel Antonsson (2008) Kartläggning av ett halvt sekels jämställdhetsinsatser i Sverige. Stockholm: Vinnova rapport VR 2008:07

12 Läs mer om IT-bubblan på <http://sv.wikipedia.org/wiki/IT-bubblan>

13 För mer information om Teknikdelegationen se www.teknikdelegationen.nu

14 SOU 2010:28 Vändpunkt Sverige – ett ökat intresse för matematik, naturvetenskap, teknik och IKT. Betänkande av Teknikdelegationen. Stockholm: Statens Offentliga Utredningar

15 Se till exempel Aurell (2000) Teknik på kvinnors vis. Om villkor och möjligheter. Stockholm: ESF-rådet, AMS & Nutek.

DEN DIGITALA AGENDAN

Satsningen har också en koppling till Sveriges nya IT-strategi *"IT i människans tjänst – en digital agenda för Sverige"*.¹⁶ I den svenska digitala agendan konstateras att *"det behövs fler kvinnor som är med och fattar beslut samt deltar i utvecklingen av digitaliseringen och dess möjligheter"*.¹⁷ Den digitala agendan utgår från användarens perspektiv och har i korthet fyra strategiska områden:

1. *Lätt och säkert att använda* internet och digitala tjänster.
2. (Digitala) *tjänster som skapar nytta* för olika delar av livet.
3. *Det behövs infrastruktur* (t.ex. bredband).

4. *IT:s roll för samhällsutvecklingen* (t.ex. regelverk som ska skydda personlig integritet och sekretess och former för demokrati, deltagande och insyn).

Pedagogik för jämställd IT har också en koppling till Sveriges jämställdhetspolitik. Att kvinnor och män skall ha samma möjligheter att vara aktiva medborgare, samma möjligheter till utbildning och samma möjligheter till betalt arbete som ger ekonomisk självständighet.¹⁸ Insatser som prioriteras inom den svenska jämställdhetspolitiken är bland annat att motverka könsuppdelningen på arbetsmarknaden och i näringslivet.¹⁹ Teknikdelegationen, som nämnts ovan, fick i uppdrag att verka för att öka flickors och kvinnors intresse för bland annat informations- och kommunikationsteknik.

16. Regeringskansliet (2011) *It i människans tjänst – en digital agenda för Sverige*. Stockholm: Näringsdepartementet N2011.12

17. Sid 10. Ibid.

18. För mer information om jämställdhetspolitiken se Informationsmaterial från Regeringskansliet (2010) *För ett jämställt Sverige Regeringens politik 2007–2010*

19. För mer information om insatser inom jämställdhetspolitiken se Informationsmaterial från Regeringskansliet (2009) *Jämställdhet på arbetsmarknaden och i näringslivet*

2. DIGITALT INNANFÖRSKAP OCH BIBLIOTEKEN SOM LÄRCENTRA

Inom ramen för satsningen *Pedagogik för jämställd IT* arrangerar Winnet Kristianstad olika mötesplatser för att fånga kvinnors röster om IT. Den här rapporten beskriver de lokala träffar som genomfördes under mars 2012 på biblioteken i Skåne Nordost. Bromölla (5 mars), Hörby (7 mars), Osby (8 mars), Hässleholm (12 mars), Kristianstad (15 mars), Broby/Östra Göinge (27 mars) och Perstorp (28 mars). Resultaten från träffarna presenteras i avsnitt 3.

Utgångspunkten för träffarna, som varade cirka 1½–2 timmar och genomfördes på kvällstid, var den svenska digitala agendan (se även avsnitt 1), användarens perspektiv och ”digitalt innanförskap”. Träffarna skulle spegla kvinnors röster om och inflytande över IT-utvecklingen samt kvinnors tillgång till IT-verktyg. Vilka frågor var viktiga för kvinnorna i kommunerna, som privatpersoner, företagare, anställda och representanter för nätverk samt ideell sektor?

Prioriteringar i den digitala agendan	Exempel på frågeställningar
Lätt och säkert att använda	Vem/vilka grupper har tillgång till Internet och olika digitala tjänster? Hur ser det ut i verksamheter där många kvinnor arbetar eller driver företag?
Tjänster som skapar nytta	Vilka tjänster underlättar vardagen? Vilka tjänster kan utvecklas för verksamheter där många kvinnor arbetar eller driver företag?
Det behövs infrastruktur	Vad behövs för att vi skall minska avståndet mellan centralorter och landsbygden?
IT:s roll för samhällsutvecklingen	Hur kan jämställdheten inom It-området öka? Vad behövs för att kvinnor skall vara med och fatta beslut samt delta i It-utvecklingen?

Resurscentra är en verksamhet som skall vara öppen för alla kvinnor och målgrupperna för träffarna var därför bred. I dialoger med biblioteken diskuterades till exempel kvinnor aktiva i kulturföreningar, utrikes födda kvinnor, kvinnor som deltar i studiecirkel, kvinnor som är företagare och kvinnor verksamma inom olika yrken där IT införs till exempel vård- och omsorgspersonal.

Inbjudan till träffarna distribuerades brett både via biblioteken, internt i kommunerna och via Winnet Kristianstads olika nätverk. En affisch utformades också (se bilaga 1) och pressmeddelanden skickades ut.

ÄR DET NÅGRA SKILLNADER MELLAN KVINNOR OCH MÄNS DIGITALA INNANFÖRSKAP?

Inför träffarna på biblioteken hade *Pedagogik för jämställd IT* etablerat kontakter med Digidel²⁰ – en kampanj för digital delaktighet i Sverige. Det resulterade i att Winnet Sverige beslöt att bli medlemmar i nätverket. Kampanjens mål är att få minst 500 000 fler svenskar att börja använda Internet innan utgången av år 2013. Detta mot bakgrund av att det finns undersökningar som visat att 1,5 miljoner svenskar sällan eller aldrig använder Internet. Även om de flesta icke-användarna återfinns bland äldre finns även yngre som inte har ”tillgång” till Internet.

Bilden vi har av det svenska samhället är att alla har tillgång till datorer och digitala tjänster. Samtidigt vet vi att kvinnor i olika åldrar har begränsat med tillgång till Internet även om det finns en dator i hushållet. Vi vet att det är ett stort hinder för kvinnor (och män) utanför centralorterna i Skåne Nordost att kunna ”surfa på Internet” för att bredbandet fungerar bristfälligt. Kvinnor har också lägre inkomster än män och en speciellt svår situation har ofta ensamstående kvinnor med barn. Fler kvinnor än män har inte resurser att skaffa en dator eller att byta ut en gammal dator. I de flesta kommunerna i Skåne Nordost är dessutom medelinkomsten för kvinnor betydligt lägre än medelinkomsten för kvinnor i riket som helhet.²¹

²⁰ Läs mer om Digidel på www.digidel.se

²¹ Länsstyrelsen i Skåne län (2011) Jämställdhetsstatistik. Malmö: Länsstyrelsen och Region Skåne, Länsstyrelserapport 2011:27

Tillgången till digitala tjänster handlar både om kön och andra faktorer som till exempel utbildningsnivå samt erfarenheter av och tillgång till datorer på arbetsplatsen. Det kan också handla om olika hinder för personer som har funktionsnedsättningar. IT kan både vara ett stöd för till exempel personer med läs- och skrivsvårigheter samtidigt som det kan vara svårt för kvinnor (och män) som har till exempel synnedsättningar att använda digitala tjänster. De standarder som finns för tillgänglighet när det gäller webbplatser följs alltför sällan.²²

I syfte att få fram en mer heltäckande bild av kvinnors digitala delaktighet behöver den könsuppdelade statistiken brytas ner för olika grupper av kvinnor (och män). Unga kvinnor och män, kvinnor och män med olika utbildningsnivåer, kvinnor och män i olika inkomstgrupper etc. Den statistik som finns idag är ofta uppdelad på gruppen kvinnor och gruppen män, vilket ger oss begränsat med kunskaper om vilka insatser som behöver genomföras för att främja digitalt innanförskap.

I den statistik som finns tillgänglig²³ kan vi bland annat se att kvinnor:

- i högre grad än män återfinns i de sociala nätverk (t.ex. Facebook)²⁴ som finns på internet
- i något lägre grad än män använder internet regelbundet och att 4 % av kvinnorna i åldrarna 16–74 aldrig använt Internet (cirka 200 000 kvinnor)
- i lägre grad än män använder internet för att få information om olika produkter och tjänster
- i något lägre grad använder internet för att utföra banktjänster
- i något lägre grad använder internet för att sälja produkter och tjänster
- i betydligt lägre grad än män använder internet för att ladda ner olika programvaror samt spel, musik, filmer och bilder
- i något högre utsträckning använder internet för att söka jobb och skicka jobbansökningar
- är mer negativa än män till digitala tjänster som markerar var du själv eller andra befinner sig

- i lägre grad än män har den information de behöver för att hålla sig uppdaterade om säkerhet på internet samt integritet och säkerhet vid trådlös kommunikation
- i högre grad än män vänder sig till någon i bekantskapskretsen för att få information om hur man skyddar sig mot risker med att använda internet
- i lägre grad än män förlitar sig på sin tekniska kompetens när det gäller att hantera frågor som handlar om att skydda datorn
- i lägre grad än män är benägna att koppla upp sig mot oskyddade nätverk med sina mobiltelefoner.²⁵

Statistiken visar att även om kvinnor och män använder datorer och internet i nästan lika stor utsträckning finns det skillnader i användningsområden. Den traditionella könsmärkningen återspeglar sig också i den digitala världen. *Pedagogik för jämställd IT* publicerar specifika statistikrapporter som den intresserade läsaren kan ta del av på www.facebook.com/GenderIT2012

PÅ BIBLIOTEKEN KAN KVINNOR (OCH MÄN) KNÄCKA KODEN

*”Folkbildningen och biblioteken får idag en lika viktig uppgift som när de lärde Sveriges befolkning att knäcka läskoden. De som inte lärt sig navigera digitalt stöter på en stängd dörr när öppettiderna för samhällsfunktioner förflyttas ut på nätet i takt med att den stora massan digitaliseras.”*²⁶

Biblioteken i nordöstra Skåne har varit aktiva och tillsammans med olika studieförbund erbjudit prova på kurser inom data. Dessa kurser har varit populära och inte minst många äldre kvinnor har deltagit.

Det visar sig att både kvinnor och män vänder sig just till biblioteken för att få stöd när de möter hinder i användandet av olika samhällstjänster på internet. Intresset för att delta på olika kurser, såväl introduktionskurser som fortsättningskurser har varit mycket stort och vissa bibliotek har inte kunnat möta efterfrågan.

22 För mer information om tillgänglighet se <http://www.handisam.se>

23 För mer information om könsuppdelad statistik se webbplatsen www.internetstatistik.se (fliken Män och kvinnor), SCB www.scb.se (statistikområde Levnadsförhållanden och IT bland individer) samt Eurostat (EUs statistikbyrå) och ämnet Information Society <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

24 Läs mer om Facebook på <http://sv.wikipedia.org/wiki/Facebook> och mer om sociala nätverk/sociala nätverk på http://sv.wikipedia.org/wiki/Sociala_medier

25 Källor: Post- och telestyrelsen (2012) *Konsumtundersökning om Internetsäkerhet*. PTS-ER-2012:3 SCB (2012) *Privatpersoners användning av datorer och Internet 2011*. Stockholm: SCB, enheten för investeringar, FoU och IT.

26 Citat hämtat från Digidels webbplats www.digidel.se

Bibliotekarierna är experter på informationssökning och på biblioteken finns tillgång till internet för dem som inte har dator hemma. Såväl besökare som bibliotekarier vittnar om att det ofta är lättare att ställa frågor på biblioteket om internet än att ställa frågor hemma, på arbetsplatsen eller hos en leverantör av datorer och internet. Bibliotekens betydelse uppmärksammas också i den *regionala Kulturplanen för Skåne*.

”Det livslånga lärandet är en realitet för alla medborgare och folkbibliotekens roll i det frivilliga lärandet ökar. Den explosionsartade utvecklingen av Internet skapar digitala klyftor. Initiativ för att skapa digital delaktighet kräver samspel mellan många aktörer, inte minst folkbildning och bibliotek. Region Skåne ska driva på bibliotekens utveckling i samverkan med lokala, regionala, kulturella och idéburna organisationer för att utveckla arenor för konsumtion och produktion bredvid de traditionella distributionsuppgifterna.”²⁷

De satsningar som genomförs på biblioteken i Skåne Nordost för ökad digital delaktighet är ofta i projektform och är beroende av externa medel. Det gör att trots goda ambitioner är det svårt för biblioteken (och studieförbunden) att upprätthålla kontinuiteten i verksamheten.

Bibliotekens roll kan i viss utsträckning jämföras med den roll som olika lärcentra²⁸ spelade under 1990-talet för att öka kunskaperna om (och i) informationssamhället. Hittills finns dock begränsat med studier som belyser ”lärcentra på bibliotek” och det digitala innanförskapet.

Däremot finns en del studier kring jämställdhet och allt fler bibliotek arbetar med jämställdhetsintegrering det vill säga, att integrera jämställdhetsperspektivet i alla delar av verksamheten.²⁹ På stadsbiblioteket i Hässleholm finns till exempel bibliotekarier med kompetens inom jämställdhet och mångfaldsarbete. Det finns också ett speciellt nätverk för jämställdhet på bibliotek och Sundbybergs stad strävar efter att ha Sveriges mest jämställda bibliotek.³⁰ I en studie på biblioteket i Järfälla framkom att kvinnor lånar böcker och går på föreläsningar medan män läser tidningar och använder datorer, flickor är flitigare besökare och lånar oftare böcker medan pojkar framför allt använder datorerna.³¹ I det här sammanhanget kan det vara intressant att nämna att det också finns flera mycket aktiva Lärcentra med fokus på jämställdhet till exempel Södertörns Lärcentra.³²

27 Sid 20, Region Skåne (2011) *Regional kulturplan för Skåne 2011–2012 Reviderad 2011-10-27*. Malmö: Kultur Skåne

28 Mer information om Lärcentra finns på www.larcentra.se eller för Skåne Nordost på www.skanenordost.se/sv/skane-nordost/Lara-Utveckla/larcentrum/

29 Läs mer om jämställdhetsintegrering på www.jamstall.nu

30 Sundbyberg (2012) Biblioteket i Hallonbergen – Sveriges första hbt-certifierade bibliotek (elektronisk källa) www.sundbyberg.se/nyheter/nyhetsarkiv2012/biblioteketihallonbergensverigesforstahbtcertifieradebibliotek.5.1c9c06a31368247b29580003962.html Tillgänglig 2012-04-15.

31 Järfälla kommun (2007) *Slutrapport & Handlingsplan för Jämställdhetsintegrering*. Projektet Jämställda kommuner – ett sätt att förbättra service och bemötande Järfälla folkbibliotek

32 Se www.s-larcentra.se

3. RESULTAT FRÅN TRÄFFAR PÅ BIBLIOTEKEN I SKÅNE NORDOST

Det var mycket få kvinnor som deltog på träffarna och det totala antalet deltagare var 21 personer, inkluderat de bibliotekarier som deltog. Kvinnorna som kom till träffarna var i hög utsträckning 50 år (och äldre) och flera var pensionärer. En del var eller hade varit företagare medan andra var eller hade varit anställda. Några hade kommit i kontakt med datorer redan på 1970-talet medan andra nyligen köpt eller fått sin första dator. Några var vana användare av både datorer och så kallade Smartphones (smarta telefoner)³³ samt ”paddor”³⁴ medan andra just kommit igång med datorn. Karin som var med på ett av mötena berättar så här:

– *Jag såg första datorn 1977, man åkte och tittade på datorerna. Sedan kom det här med ABC-datorerna på 1980-talet³⁵ (den första serietillverkade datorn i Sverige) som sedan försvann. Sedan kom ju Amiga.³⁶*

Karin berättade också att när hon kommit in på sjukhus för några år sedan ville de tvinga henne till traditionellt kvinnliga områden för rehabilitering, men att hon envisades och fick till slut möjlighet att träna med dator! Hon skickas, utifrån föreställningar om kön, till en viss typ av rehabilitering trots att hon följt datorutvecklingen över 30 år.

– *Jag ville ju inte måla krukor, utan träna med datorer. Visste ju att det var bra för mig!*

En stor fördel med de små grupperna var att det gav utrymme för djupare dialoger om datorer och IT samt hur de påverkar kvinnornas liv. Det fanns kvinnor som inte hade tillgång till datorer i sitt hushåll, som skämdes för detta och inte ville tala om det med sina väninnor. Det digitala utanförskapet kom till uttryck på olika sätt vid träffarna. Några kvinnor kände sig tvingade att ta sig in i det digitala samhället och ta till sig olika tekniska lösningar.

– *Jag blev intvingad i datorsamhället sista åren på jobbet.*

Andra uttryckte att de kände sig dumma för att de inte förstod eller för att de inte var lika ”digitala” som sina väninnor, barn eller partners. Tjat från omgivningen på kvinnorna att använda internet eller försök att hjälpa dem in i den digitala världen väckte ibland större motstånd än intresse. Samtidigt fanns kvinnor som var irriterade över att andra kvinnor inte tar till sig tekniken. De tyckte det var viktigt att kvinnorna ”hänger med” och får inflytande. Några kom med konkreta förslag för att hjälpa fler kvinnor att ta sig in i den digitala världen.

– *Vi skulle ju kunna ha en datorjunta istället för en syjunta.*

En kvinna kände sig marginaliserad när hon mött olika aktörer och presenterat sin (affärs)idé inom sociala media.

– *Jag brinner för det här och tycker det är jättebra med Facebook där det går att möta likasinnande. Det finns många olika grupper att delta i och jag har sett behov inom det här området både för de som levererar tjänster och för brukare. (citatet är delvis omskrivet för att inte röja affärsidén)*

Trots att så få kvinnor deltog gav träffarna en god inblick i alla de områden som omfattas av den digitala agendan (se avsnitt 1). I dialogerna med kvinnorna lyckades vi fånga en rad ämnen som ofta kommer upp inom fältet kvinnor och teknik samt IT. Kvinnornas reflektioner och idéer gav mycket värdefull kunskap för satsningen *Pedagogik för jämställd IT*. Några deltagare har också fortsatt att hålla kontakt med Winnet Kristianstad.

33 För mer om Smartphones se <http://sv.wikipedia.org/wiki/Smartphone>

34 Paddor är synonymt med pekplattan/surfplatta Ipad. Läs mer på <http://sv.wikipedia.org/wiki/Ipad>

35 För mer om ABC datorerna se http://sv.wikipedia.org/wiki/ABC_80

36 Före mer om Amiga se <http://sv.wikipedia.org/wiki/Amiga>

Träffarna bekräftar den bild som återfinns i olika studier och villkoren i Skåne Nordost tycks inte skilja sig från riket i övrigt.³⁷ Det finns hinder för delaktighet som bristande tilltro till internet, digital kunskap och ekonomiska förutsättningar. Bristfälliga IT-lösningar som inte tar hänsyn till användarens behov är fortsatt ett hinder för delaktighet. I själva verket finns det anledning att tro att villkoren de facto är sämre i Skåne Nordost om vi ser till statistiken för kvinnors inkomster (se avsnitt 2).

Resultaten från dialogerna på biblioteken beskrivs nedan och har sorterats utifrån den svenska digitala agendas fyra fokuserade områden (se avsnitt 1).

LÄTT OCH SÄKERT ATT ANVÄNDA

Rubriken på den här rapporten ”*Jag söker datakurser, men får inte plats eftersom jag inte har dator*” kommer från ett möte på ett av biblioteken och speglar ett hinder som kvinnor (och män) möter för digital delaktighet. Om du inte äger en dator är det svårt att delta på kurser för att lära sig mer om att använda olika digitala tjänster. Den berättelse vi fick höra gjorde starkt intryck på oss i *Pedagogik för jämställd IT*.

Historien: Eva har sökt en rad kurser för att lära sig mer om data, men blivit nekad att delta för att hon inte har en dator hemma. Hon har blivit antagen på kurser och betalt in anmälningsavgiften. Av annonserna för kurserna har det inte alltid framgått att det var ett krav att ha egen dator för att kunna delta. När det sedan visat sig att Eva inte ägde en dator fick hon inte delta. Idag tas det för givet att alla har dator, men för kvinnor och män med låga inkomster är inköp av en dator inte alltid högsta prioritet. Vid prova på kurser som genomförts på bibliotek i Skåne Nordost har deltagarna fått använda bibliotekets datorer.

– *Det bara poppar upp massa på skärmen och så ligger det rutor under. Jag är ju lite försiktig och vill inte gärna säga ja utan att veta vad som händer.*

Som redan nämnts tyckte en del kvinnor det var svårt att använda olika tjänster samtidigt som de kände sig

”tvingade att lära sig eftersom man måste”. Några kvinnor hade svårt att använda internet pga. synnedsättningar. De kände inte heller till att det går att justera inställningar för bildskärmen så att det blir lättare att läsa.

Vid de flesta träffarna diskuterades svårigheter med att använda internet och osäkerhet kring till exempel betalningar av resor eller hantering av bankärenden. Flera kvinnor hade varit med om att det ”poppar upp fönster” där man skall svara ja/nej, ok etc. och blivit osäkra på om de vågade gå vidare. Kunde det innebära att man gjorde en beställning av produkter eller tjänster? Andra hade läst i tidningen om de risker som finns och kan finnas med att handla på internet. Samtidigt var det få som hade kunskaper om vad man själv kan göra för att skydda sig till exempel vid betalningar med kontokort. I det här sammanhanget kan konstateras att det också finns anledning att vara skeptisk när det gäller transaktioner via internet och att det behövs strategier för att skydda sig.³⁸

– *Jag skulle vilja köpa resor via Internet men är osäker på hur det fungerar och om man vågar göra det.*

Vid några möten diskuterades också vilka antivirusprogram som det är lämpligt att använda, om det går att använda gratisprogram och hur man skall kunna veta vilka program som är bra eller dåliga. Andra teman var säkerhet på Facebook, att träffa folk via olika Facebookgrupper och olika så kallade appar³⁹ (tillämpningsprogram till exempel för mobiltelefonen).

– *En sak är ju att ladda ner, men hur man blir av med apparna!*

Det fanns också föreställningar hos flera av kvinnorna om att ”det är svårt med datorn” och ”att de själva inte var tekniska”. Genom att ge exempel på olika tjänster och att kvinnorna själva fick testa en eller flera tjänster i samband med träffarna upptäckte deltagarna att ”jag kan ju en del”. Tjänsterna kan vara enkla att använda, men föreställningarna om att de är svåra (eller skall vara svåra) att använda är ibland ett hinder för digital delaktighet.

37 Selg (2002) Om kvinnors användning av Internet eller ”När kvinnan äntligen har tid sitta framför PC:n. Stockholm: IT-kommissionen. Findahl (2010) *Äldre svenskar och Internet*. Stockholm: SE (Stiftelsen för Internetinfrastruktur).

38 Post- och telestyrelsen (PTS) har information om säkerhet se www.pts.se/sv/Internet/Internetsakerhet/For-hemmet och du kan till exempel testa datorn på <https://testadatorn.pts.se/orderservlet> och dina lösenord på <https://testalosenord.pts.se/>

39 Läs mer om appar på <http://sv.wikipedia.org/wiki/APP>

Bibliotekarierna vittnade också om hur föreställningarna om tekniken är ett hinder och när kvinnorna (och männen) varit på prova-på kurs ser de hur mycket de egentligen kan. Kvinnorna å sin sida vittnade om att de fått stöd från biblioteken för att kunna använda olika samhällstjänster via internet.

– *Jag får så mycket stöd av bibliotekarien, som hjälper mig och kan förklara på ett sätt så att man begriper. Jag förstår en hel del om data men kan inte alla begrepp.*

De mer vana användarna vittnade om att det finns en rad olika användbara tjänster, men flera kvinnor hade också erfarenhet av icke användarvänliga digitala samhällstjänster.

En del av de vana användarna berättade också att de kanske ”surfade” för mycket på internet. Några funderade över om de alltid skulle ha med sig datorn eller ”paddan”⁴⁰ var de än befann sig.

– *Jag surfade hela nätterna förut, men det har jag slutat med.*

TJÄNSTER SOM SKAPAR NYTTA

– *Lönerapporteringen har ju förenklats för många yrkesgrupper i kommunerna.*

Att kunna betala räkningar via internet var en tjänst som många deltagare vid träffarna nämnde som något de uppskattade. Flera kvinnor såg också stora fördelar med att kunna beställa varor och tjänster via internet. Kvinnor som var engagerade i föreningar vittnade om fördelarna med att kunna använda datorn för att sköta till exempel kontakterna med medlemmar. Att kunna läsa tidningen, att lyssna på radio, att titta på TV och att kunna lyssna på musik var andra tjänster som lyftes fram vid flera träffar. Exempelvis nämndes musiktjänsten Spotify.⁴¹

Det fanns också kvinnor som hade specifika intressen där internet och olika tjänster inneburit en positiv förändring för dem. De kunde följa sina specifika intresseområden på ett annat sätt än tidigare via olika digitala tjänster och genom att ladda ner olika programvaror. Många deltagare var specifikt intresserade av till exempel bildredigeringsprogram, foto och ritprogram. Exempelvis nämndes programvaran Photoshop.⁴²

– *Det här med webinarium (seminarium, föredrag eller workshop som hålls på webben) är bra. Deltagarna kan ställa frågor och diskutera medan det pågår, och det går bra att följa hemma.*

När det gällde tjänster som skapar nytta lyfte flera kvinnor också fram möjligheterna att kommunicera via till exempel Skype⁴³ och Facebook. Något som underlättat för dem att hålla kontakten med familjemedlemmar och vänner. Det fanns även kvinnor som använde Skype för professionella kontakter och under en av träffarna kom idéer fram om nya användningsområden.

– *Min dotter skaffade dator och Skype till mig när hon arbetade utomlands. Det var ett bra sätt att hålla kontakten.*

– *Vi skulle kunna ha Skypemöten istället för fysiska möten i företagarföreningen. Det är många män i företagarföreningarna och det känns inte som att de pratar om det vi tycker är viktigt. Det är också svårt att hinna gå på möten eftersom jag måste sköta administrationen i företaget på kvällarna. Vi kan ju ha Skypemöten med kvinnor i olika kommuner för att nätverka.*

Det var flera kvinnor som använde Skype och Facebook regelbundet. Åter andra hade hört talas om sociala media, men hade begränsat med inblick i vad det innebär. Sociala medier har många olika definitioner, men enligt Nationalencyklopedin är det ett ”samlingsnamn på kommunikationskanaler som tillåter användare att kommunicera direkt med varandra genom exempelvis text, bild eller ljud”.⁴⁴

40 Paddor är synonymt med pekplattan/surflatta lpad. Läs mer på <http://sv.wikipedia.org/wiki/lpad>

41 Läs mer om Spotify på Wikipedia <http://sv.wikipedia.org/wiki/Spotify>

42 Läs mer om Photoshop på Wikipedia http://sv.wikipedia.org/wiki/Adobe_Photoshop

43 Mer om Skype och hur man använder det hittar du här <http://www.hobbyman.se/vad-ar-skype-och-hur-anvander-man-det/>

44 NE. (2011). ne.se Nationalencyklopedin. Stockholm, Sweden: <http://www.ne.se>

Vid några träffar berördes också rehabilitering och olika behandlingar via internet samt betydelsen av att det nu går att delta i anhängargrupper på till exempel Facebook.

- *Det är bra att kunna träffa likasinnade via Facebook grupper. Betyder rätt så mycket och allt annat kostar så mycket. Jag behöver inte resa.*

De möjligheter som finns att söka och hitta information via internet uppskattade de flesta även om det också fanns kvinnor som beskrev att de inte riktigt såg nyttan. Vid träffarna beskrev några kvinnor att de digitala tjänsterna inte alltid underlättar vardagen utan att de snarare innebär stress. Maj, som är företagare, berättade på en av träffarna att hon såg att det finns tjänster som är bra för kunden, leverantören och banken, men inte alltid för henne som företagare.

- *Mina leverantörer begär att jag skall använda datorn och olika IT-tjänster. Men det spar tid för dem, men inte för mig.*

INFRASTRUKTUR

Ett återkommande tema på de flesta träffarna var täckningen för det mobila bredbandet och på biblioteket i Broby (Östra Göinge) var det omöjligt att använda mobilt bredband. Flera av deltagarna på träffarna berättade också om brister både vad gäller det fasta bredbandsnätet och det mobila nätet utanför tätorterna.

- *När jag är här inne på biblioteket fungerar det utmärkt men hemma fungerar det inte alls. Jag har gått runt för att pröva olika ställen, och provat att sätta i modemmet direkt i datorn. Vad gör jag för fel? Skall jag ställa mig på taket för att få täckning?*
- *Mobila bredbandet är osäkert, det går inte att satsa bara på det.*

Några av kvinnorna trodde att de själva gjort fel eller att deras dator var för gammal och för långsam, när de inte fick igång det mobila bredbandet. Det visade sig istäl-

let handla om dålig täckning. Några kvinnor kände till att det går att jämföra den hastighet som leverantören av bredband utlovat och den faktiska hastigheten via bredbandskollen.⁴⁵

- *Min dator är gammal, den är över två år och den är nog inte så bra. Jag måste köpa en ny.*

Flera av kvinnorna hade fått uppfattningen via media eller anhöriga att om de hade en dator som var mer än två år så var den för gammal. Om den inte kostat så mycket var den inte heller så bra. Vid en genomgång av vad kvinnorna använde och ville använda datorn till framkom att många hade för dem ändamålsenliga datorer. Under träffarna diskuterades hur svårt det är att köpa dator och alla de obegripliga termer som man skall känna till för att själv kunna bedöma vad som behövs.⁴⁶ Att sitta i timslånga köer i telefon när datorn och internet inte fungerar, eller att behöva åka till en datorbutik för att få hjälp var ett irritationsmoment för flera av kvinnorna.

- *Alla de här begreppen som de pratar om i datorbutiken, det är vår tids latin.*
- *Företagen borde vara mer på hugget för att fixa datorer ”hemma hos”.*

IT:S ROLL FÖR SAMHÄLLSUTVECKLINGEN

Ett annat tema som berördes vid några träffar var behovet av insatser för företagare och anställda inom kvinnodominerade yrken. I Skåne återfinns över 50 000 kvinnor i yrkeskategorin vård- och omsorgspersonal och drygt 8000 kvinnor är sjuksköterskor. Cirka 12 000 är grund- eller gymnasielärare och cirka 10 000 är förskolelärare eller fritidspedagoger. Många kvinnor finns även inom handel, restaurang, kontor och städning. Det är också vanligt att kvinnor driver företag inom handel.⁴⁷ Nedan följer ett axplock av reflektioner från träffarna på temat IT-användning i kvinnodominerade yrken.

45 Här kan du testa ditt bredband www.bredbandskollen.se

46 Här finns tips om du skall köpa bärbar dator

<http://pcforall.idg.se/2.6298>

<http://www.pricerunner.se/ba/27/Baerbara-datorer-k%C3%B6pr%C3%A5d>

Här finns tips om du skall köpa stationär dator <http://pcforall.idg.se/2.18397>

<http://www.pricerunner.se/ba/223/Stationaera-datorer-k%C3%B6pr%C3%A5d>

47 Region Skåne & Länsstyrelsen i Skåne (2011) Jämställhetsstatistik. Malmö: Länsstyrelserapport: 2011:27

- *De inför ju ny teknik för städerskorna och de kanske inte är så vana.*
- *På ett av åldersdomshemmen frågade boende efter tekniska detaljer kring bredband och internet, men personalen var osäker.*
- *Nu är det ju ”paddor”⁴⁸ i förskolan och de äldre i personalen kan mindre än barnen.*
- *Även om jag som bibliotekarie är van vid data har jag svårt att hänga med i det här nya med sociala media, Appar⁴⁹ (ett tillämpningsprogram för till exempel mobiltelefonen). Det vore spännande att göra en App för biblioteken.*

Träffarna uppmärksammade behovet av lärande om och inflytande över IT och digitalisering inom områden där många kvinnor arbetar. Idag införs ofta teknik och digitala lösningar utan att hänsyn tas till den omsorgs-rationalitet som genomsyrar till exempel vård, omsorg, socialtjänsten och skolan. Istället styr den tekniska rationaliteten.

Ett annat tema var att äldre inte har samma baskunskaper inom data och därför inte kan ta del av samhällsinformationen på samma sätt via internet. Bristande tillgänglighet till och möjligheter att ta del av samhällsinformation leder till ett demokratiskt underskott.

⁴⁹ Läs mer om appar på <http://sv.wikipedia.org/wiki/APP>

4. VILKA LÄRDOMAR KAN VI DRA FRÅN TRÄFFARNA?

Trots marknadsföring både via biblioteken och via Winnet Kristianstads olika nätverk samt artiklar i lokala media kom väldigt få kvinnor till träffarna. I Östra Göinge på biblioteket i Broby var det inga kvinnor som deltog. Samma mönster med ”begränsat intresse” har vi sett även vid kontakter med lokala resurscentra för kvinnor i andra delar av Skåne.

En förklaring är att träffarna på biblioteken konkurrerade med andra arrangemang och att det ofta är svårt att få deltagare till olika evenemang. Andra förklaringar är att kvinnorna inte kände att träffarna handlade om frågor som är viktiga för dem – Internet och IT, att den bild (se bilaga 1) vi tagit fram signalerade att Internet och IT är ett manligt kodat område, att kvinnor inte upplever att de har möjlighet att vara med och påverka utvecklingen och/eller att resurscentra för kvinnor är en okänd aktör. De kvinnor som deltog hade svårt att se vad träffarna skulle innehålla och hade olika föreställningar om mötena. Handlade det om att lära mer om IT, jämställdhet och/eller nätverkande?

– *Jag försökte få med min väninna, men hon sa att det här inte var för henne.*

Vi tolkar inte det låga antalet som deltog som ett ointresse från kvinnor i nordöstra Skåne utan att en del av förklaringen är att teknik förknippas med män och manlighet. På träffarna uttryckte kvinnorna att de ”inte är intresserade av teknik” och att de ”inte är tekniska” samtidigt som de ibland hade mycket goda kunskaper.

Istället kan vi konstatera att det knappast är en framgångsrik väg att anordna fler liknande träffar för att nå kvinnor i kommunerna. *Pedagogik för jämställd IT* måste istället ta sig ut på arbetsplatser, till föreningar och besöka platser där kvinnor träffas i andra sammanhang för att där väcka frågeställningar med koppling till kvinnors inflytande över den digitala agendan.

Deltagarna lyckades, trots att de var få till antalet, belysa en rad frågeställningar med koppling till den digitala agendan. Resultaten från träffarna var inte överraskande och stämmer väl överens med tidigare erfarenheter till exempel från den så kallade IT-kommissionens⁵⁰ arbete i slutet av 1990-talet och början av 2000-talet. IT-kommissionen konstaterade till exempel att män har en ”*förförståelse för teknik som kvinnor ofta saknar*”.⁵¹ En bristande förförståelse, en påtvingad teknisk förändring och ett begränsat inflytande över förändringen leder till att motståndet mot att lära sig/ta till sig tekniken ökar. Kvinnor måste bli mer delaktiga i IT-utvecklingen för att åstadkomma förändring, men det räcker inte med att konstatera att kvinnor har tillgång till IT och internet. Vi måste också belysa i vilket syfte som tekniken används.

”Det förutsätter också en medvetenhet om vad jämställdhet innebär, så att åtgärder inte enbart blir kosmetiska”⁵²

Randi Jerndal, som forskat om kvinnor och informationsteknik, refererar till en ”teknik-push” där kvinnor (och män) underordnar sig tekniken och är passiva mottagare samt ”teknik-pull” där användaren efterfrågar samt tar till sig den nya tekniken.⁵³ Ofta handlar det om en växelverkan mellan push och pull. Hennes studier under 1990-talet, som bland annat involverat resurscentra för kvinnor, visade bland annat att:

- Kvinnor inte är en homogen grupp och att de har skilda uppfattningar om IT.
- Sammanhanget avgör om kvinnor uppfattar IT som ett tvång eller en möjlighet.
- När kvinnor kommer i kontakt med IT i en miljö som minskar upplevda hinder, minskar också motståndet.

50 IT-kommissionen avslutade sitt arbete år 2003, men fortfarande går det att ladda ner rapporte från kommissionen på www.itkommissionen.se/index-2.html

51 Hultén (2003) *Aktörsperspektiv på IT*. Stockholm: IT-kommissionen, Rapport 68/2003

52 Sid. 6 Ibid.

53 Jerndal (2000) *Kvinnor och informationsteknik. Slutrapporten för forskningsprojektet*. Stockholm: Kommunikation forskningsberedningen. KFB-rapport. 2000:52

- Kvinnor betonar nyttoaspekter och att det finns andra sätt än de gängse att använda tekniken på.
- Kvinnor upplever att män har tolkningsföreträde i debatten om IT.
- Tekniken har varit en möjliggörare för män, medan det för kvinnorna oftare inneburit mer rutinarbete och minskad flexibilitet.

KÖNSMÖNSTREN ÅTERSskapAS

Träffarna bekräftar bilden av att könsmonstren hela tiden återskapas både i arbetslivet och i privatlivet. Det var flera av kvinnorna på biblioteksträffarna i Skåne Nordost som berättade att det var ”mannen som kunde det här med datorer”. Samtidigt fanns enstaka kvinnor

som berättade att deras män inte lärt sig datorn och att de därmed fått ta över ekonomin i familjen (läs hantera betalningar etc.) för att de var kunniga på internet.

Idag är kvinnor mer aktiva på sociala medier än män och det lyfts fram som en möjlighet. Ser vi till erfarenheterna från träffarna på biblioteken och till statistiken är det dock viktigt att rikta uppmärksamheten på att kvinnor i första hand fortfarande är användare av tekniken och inte utvecklare. Detta är ett stort hinder både för delaktighet och för regional tillväxt. Studier av internetanvändning visar också att det framförallt är äldre kvinnor som inte har tillgång till internet och att det år 2010 framförallt var lågutbildade kvinnor som inte använde internet.⁵⁴

⁵⁴ Findahl (2010) *Äldre svenskar och Internet*. Stockholm: SE (Stiftelsen för Internetinfrastruktur).

5. EN JÄMSTÄLLD AGENDA I SKÅNE NORDOST

Utifrån kunskap från tidigare studier om jämställdhet inom IT-området, resurscentras arbete och dialogerna i Skåne Nordost kan vi konstatera att det finns behov av en rad insatser för att åstadkomma lokala jämställda digitala agendor. Regeringen har gett länsstyrelsen i Örebro län i uppdrag att främja frivilliga initiativ när det gäller att ta fram regionala och lokala digitala agendor. I uppdraget från regeringen återfinns dock inga specifika skrivningar om jämställdhet. Även i Skåne har ett arbete inletts för en regional digital agenda och här finns såväl Region Skåne som länsstyrelsen med i arbetet.

I syfte att ta fram lokala jämställda digitala agendor i Skåne Nordost bör utgångspunkterna vara följande:

- Den svenska nationella digitala agendan
- Den regionala digitala agendan
- Jämställdhetsintegrering det vill säga, att integrera jämställdhetsperspektivet i de lokala digitala agendorna
- Ev. riktade insatser som vänder sig till de grupper som riskerar digitalt utanförskap

När det gäller jämställdhetsintegrering specifikt för IT-området har detta inte varit på agendan under flera år i Sverige och det saknas en del verktyg, som finns i andra europeiska länder. Det finns dock ett omfattande arbete för jämställdhetsintegrering i svenska kommuner, som går att bygga vidare på. Sveriges kommuner och lands-ting (SKL) driver sedan några år tillbaka programmet Hållbar Jämställdhet.⁵⁵ I Skåne Nordost har till exempel Kristianstad kommun fått utvecklingsmedel för att arbeta med jämställdhetsintegrering från SKL. Andra kommuner till exempel Hässleholm har genom stöd via den Europeiska Socialfonden (ESF) arbetat med jämställdhetsintegrering.

VAD KAN RESURSCENTRA GÖRA OCH VAD KAN ANDRA AKTÖRER GÖRA?

Vi har identifierat fyra olika områden som är viktiga för det fortsatta arbetet:

1. Infrastrukturen
2. Att fler kvinnor (och män) får grundläggande kunskaper för att kunna nyttja olika digitala samhällstjänster
3. Att kvinnor verksamma inom vård, omsorg och handel får ökat inflytande över utveckling och implementering av digitala lösningar
4. Att resultat från forskning om genus, pedagogik och IT används för att fler kvinnor skall söka sig till tekniska utbildningar.

INFRASTRUKTUREN

En viktig del i det fortsatta arbetet är att *säkerställa infrastrukturen* i Skåne Nordost dels för att öka möjligheterna till digital delaktighet, dels för att kunna skapa en attraktiv livsmiljö för kvinnor (och män) som i sitt arbete är beroende av bredband med hög hastighet.

Winnet Kristianstad kommer att lyfta frågan om infrastruktur till andra aktörer i Skåne Nordost eftersom den inte ligger inom ramen för vårt uppdrag.

GRUNDLÄGGANDE KUNSKAPER

En annan viktig del är att *säkerställa att fler kvinnor (och män) får grundläggande kunskaper* för att kunna ta del av olika digitala samhällstjänster. Enligt den digitala agendan handlar digitalt innanförskap om *”möjligheten att delta i alla aspekter av samhällslivet och att kunna utöva sina rättigheter och skyldigheter som medborgare.”*⁵⁶

⁵⁵ Läs mer om Hållbar Jämställdhet på www.skl.se/vi_arbetar_med/jamstalldhet/hallbar_jamstalldhet

⁵⁶ Sid 20 Regeringskansliet (2011) *It i människans tjänst – en digital agenda för Sverige*. Stockholm: Näringsdepartementet N2011.12

Det finns behov av fortsatta insatser i form av prova på kurser och fortbildning inom IT utan krav på egen dator. Studieförbunden och biblioteken spelar en stor roll för att nå ut till olika grupper av kvinnor. I Winnet Kristianstad vill vi också rikta uppmärksamheten på behovet av att öka den digitala kompetensen i företag ägda och ledda av kvinnor.

Winnet Kristianstad kommer att samverka med utbildningsanordnare för att stimulera utbudet av (genusmedvetna) studiecirkel och kurser.

Winnet Kristianstad kommer samverka med företagsfrämjare för att stimulera utbudet av kurser som vänder sig till företagare.

INFLYTANDE ÖVER UTVECKLINGEN

Det är också viktigt att kvinnor i högre utsträckning än idag kan vara med och påverka utformningen av olika IT-lösningar inom till exempel vård och omsorg. Enligt

den digitala agendan måste personalen inom vård och omsorg ”ha god kunskap om användning av it, både för det dagliga arbetet och för utvecklingsmöjligheter.”⁵⁷

Winnet Kristianstad kommer i samverkan med Winnet Sverige att fortsätta att kartlägga behov inom branscher där många kvinnor är verksamma som anställda eller företagare.

RESULTAT FRÅN FORSKNING ANVÄNDS

När det gäller IT:s roll för samhällsutvecklingen är ambitionen i den svenska digitala agendan ”...att andelen kvinnor i IT-relaterade yrken och kvinnor som studerar på utbildningar med IT-inriktning ska öka kraftigt fram till 2020”⁵⁸ Om det skall bli verklighet behöver den kunskap som finns inom forskningen omsättas i praktiken.

Winnet Kristianstad kommer i samverkan med Winnet Sveriges nätverk med forskare fortsätta att sammanställa och sprida kunskap från forskningen till andra aktörer.

57 Sid. 31 Regeringskansliet (2011) *It i människans tjänst – en digital agenda för Sverige*. Stockholm: Näringsdepartementet N2011.12

58 Sid. 53 Regeringskansliet (2011) *It i människans tjänst – en digital agenda för Sverige*. Stockholm: Näringsdepartementet N2011.12

BILAGA I

INBJUDAN TILL TRÄFFAR PÅ BIBLOTEKEN

Internet och IT-tekniken påverkar idag vårt vardagsliv, men hur fungerar det här i **HÄSSLEHOLM?**

Har vi tillgång till tekniken? Är
KVINNOR
med och påverkar utvecklingen?

Winnet Kristianstad – som är ett Lokalt ResursCentrum för kvinnor – bjuder tillse biblioteken i Nordöstra Skåne in till träffar för att prata om hur det ser ut med te

Internet och IT-tekniken påverkar idag vårt vardagsliv, men hur fungerar det här i **HÖRBY?**

Har vi tillgång till tekniken? Är
KVINNOR
med och påverkar utvecklingen?

Internet och IT-tekniken påverkar idag vårt vardagsliv, men hur fungerar det här i **OSBY?**

Har vi tillgång till tekniken? Är
KVINNOR
med och påverkar utvecklingen?

Winnet Kristianstad – som är ett Lokalt ResursCentrum för kvinnor – bjuder tillse biblioteken i Nordöstra Skåne in till träffar för att prata om hur det ser ut med te

Vi vänder till oss till alla kvinnor oavsett bakgrund och ålder. Du kan vara inliten hemma eller på jobbet. Du har inte tillgång till internet. Du är nyfiken på teknik som kallas sociala media. Du kanske är teknikfrälst. Vi välkomnar dig till:

- Bromölla Bibliotek 5 mars 18.30–20.30 på Hermansens gata 22
- Hörby Bibliotek 7 mars 18.30–20.30 på Vallgatan 7
- Osby Bibliotek 8 mars 18.00–20.00 på Ö Järnvägsgatan 16
- Hässelholms Stadsbibliotek 12 mars 19.00–20.00 på Vattugatan 18/Järnvägsgatan 23
- Kristianstads Stadsbibliotek 15 mars 18.00–20.00 på Föreningsgatan 4
- Broby bibliotek Östra Göinge 27 mars 18.00–20.00 på Skolgatan 1
- Perstorps bibliotek 28 mars 18.30–20.30 på Torggatan 5

Vi berättar mer om vad resurscentra är och vad vi gör för att fler kvinnor skall få tillgång till tekniken och kunna påverka den.

MEN framförallt vill vi höra vad kvinnor i Osby vill berätta om, fråga om och/eller diskutera.

Vi skriver ner det som är viktigt lokalt och det läggs fram på kommunal och regional nivå. Där berättar vi vad som kommit fram i Nordöstra Skåne.

Träffarna ingår i Winnet Kristianstads verksamhet under 2012 och en speciell satsning i Nordöstra Skåne kring kvinnor och IT, finansierad av Tillväxtverket. I början av september serad, välkommen att delta i en träff i Kristianstad dit deltagare från alla kommuner. Du kan också ta kontakt med oss efter träffen för att ställa frågor eller komma med idéer.

Vi bjuder på kaffe och smörgås om du anmäler dig via e-post: kristianstad@winnet.se eller ringer Inger på telefon: 0709905121.

Välkommen

WINNET
KRISTIANSTAD

TILLVÄXT
VERKET

Internet och IT-tekniken påverkar idag vårt vardagsliv, men hur fungerar det här i **BROMÖLLA?**

Har vi tillgång till tekniken? Är
KVINNOR
med och påverkar utvecklingen?

Internet och IT-tekniken påverkar idag vårt vardagsliv, men hur fungerar det här i **ÖSTRA GÖINGE?**

Har vi tillgång till tekniken? Är
KVINNOR
med och påverkar utvecklingen?

Internet och IT-tekniken påverkar idag vårt vardagsliv, men hur fungerar det här i **KRISTIANSTAD?**

Har vi tillgång till tekniken? Är
KVINNOR
med och påverkar utvecklingen?

Internet och IT-tekniken påverkar idag vårt vardagsliv, men hur fungerar det här i **PERSTORP?**

Har vi tillgång till tekniken? Är
KVINNOR
med och påverkar utvecklingen?

Winnet Kristianstad – som är ett Lokalt ResursCentrum för kvinnor – bjuder tillsammans med biblioteken i Nordöstra Skåne in till träffar för att prata om hur det ser ut med tekniken i din vardag.

Vi vänder till oss till alla kvinnor oavsett bakgrund och ålder. Du kan vara inliten hemma eller på jobbet. Du har inte tillgång till internet. Du är nyfiken på teknik och det som kallas sociala media. Du kanske är teknikfrälst. Vi välkomnar dig till:

- Bromölla Bibliotek 5 mars 18.30–20.30 på Hermansens gata 22
- Hörby Bibliotek 7 mars 18.30–20.30 på Vallgatan 7
- Osby Bibliotek 8 mars 18.00–20.00 på Ö Järnvägsgatan 16
- Hässelholms Stadsbibliotek 12 mars 19.00–20.00 på Vattugatan 18/Järnvägsgatan 23
- Kristianstads Stadsbibliotek 15 mars 18.00–20.00 på Föreningsgatan 4
- Broby bibliotek Östra Göinge 27 mars 18.00–20.00 på Skolgatan 1
- Perstorps bibliotek 28 mars 18.30–20.30 på Torggatan 5

Vi berättar mer om vad resurscentra är och vad vi gör för att fler kvinnor skall få tillgång till tekniken och kunna påverka den.

MEN framförallt vill vi höra vad kvinnor i Perstorp vill berätta om, fråga om och/eller diskutera.

Vi skriver ner det som är viktigt lokalt och det läggs fram på kommunal och regional nivå. 13 april har vi en regional träff för resurscentra i hela Skåne. Där berättar vi vad som kommit fram i Nordöstra Skåne.

Träffarna ingår i Winnet Kristianstads verksamhet under 2012 och en speciell satsning i Nordöstra Skåne kring kvinnor och IT, finansierad av Tillväxtverket. I början av september är du, som är intresserad, välkommen att delta i en träff i Kristianstad dit deltagare från alla kommunerna är inbjudna. Du kan också ta kontakt med oss efter träffen för att ställa frågor eller komma med idéer.

Vi bjuder på kaffe och smörgås om du anmäler dig via e-post: kristianstad@winnet.se eller ringer Inger på telefon: 0709905121.

Välkommen

WINNET
KRISTIANSTAD

TILLVÄXT
VERKET

BILAGA 2

ATT TÄNKA PÅ VID DATORKÖP

PC för Alla (en datortidning) har publicerat flera artiklar om vad man skall tänka på vid datorköp. Via länkarna nedan når du de artiklar som tidningen publicerat på Internet.

PC för Alla – Köpguide Bärbar dator
<http://pcforall.idg.se/2.6298>

PC för Alla – Köpguide Stationär dator
<http://pcforall.idg.se/2.18397>

Pricerunner (en prisjämförelsetjänst på Internet) har också information om vad man skall tänka på vid datorköp. Via länkarna når du de artiklar som Pricerunner publicerat på Internet

Pricerunner – Köpguide Bärbar dator
<http://www.pricerunner.se/ba/27/Baerbara-datorer-k%C3%B6pr%C3%A5d>

Pricerunner – Köpguide Stationär dator
<http://www.pricerunner.se/ba/223/Stationaera-datorer-k%C3%B6pr%C3%A5d>

BILAGA 3

ORDLISTA FÖR INFORMATIONSSAMHÄLLET'S LATIN

Nedan återfinns ett axplock av användbara ord att känna till från informationssamhällets latin, som finns på Språkwebben från Computer Sweden (en tidning inriktad på IT). På Språkwebben kan du hitta en orddlista med förklaringar på en mängd ord och begrepp.

Du når Språkwebben via den här länken:

<http://cstjanster.idg.se/sprakwebben/>

Acrobat – program från Adobe för framställning av dokument i filformatet pdf. Visningsprogrammet för pdf-filer heter Adobe Reader.

Adapter – anordning som ansluter en dator till ett datornät

Användarnamn – det namn som man identifierar sig med när man loggar in på ett datornät eller på en webbsida

App – (en förkortning av applikation) och som ofta används för program för smart mobiltelefon eller surfplatta.

Arbetsminne – det minne som håller igång program och de data som bearbetas när datorn används. Arbetsminnet töms på data när datorn stängs av och allt som ska sparas måste därför lagras på till exempel på en hårddisk

Autentisering – kontroll av äkthet till exempel genom att den som identifierar sig, förutom sitt namn uppger ett personligt lösenord

Blogg – ett publiceringsverktyg.

Bluetooth – teknik för trådlös dataöverföring på korta avstånd där man annars skulle använda sladd.

Bokmärke – länk till webbsida, sparad av användaren i en lista i en webbläsare.

Botnät – ett antal datorer som infekterats av sabotageprogram och kan fjärrstyras utan ägarens vetskap.

Brandvägg – program som skyddar datornät eller enskilda datorer från intrång och sabotage via internet

Cirkacheminne – minne som tillfälligt lagrar data som datorn troligen snart kommer att behöva igen

Chatt – skriftligt samtal via internet med två eller flera

Community – socialt nätverk på webben.

Defragmentering – sammansättning av fragmenterade filer till sammanhängande filer som gör datorns hårddisk snabbare och frigör utrymme. Program för defragmentering brukas finnas med nya datorer

Digitalt certifikat – elektroniskt intyg som styrker att en elektronisk identitetshandling eller e-legitimation är korrekt och giltig

Drivrutin – program som dator behöver för att fungera ihop med till exempel skrivare, tangentbord, mus eller digitalkamera. Drivrutinernas funktioner är att se till att kommunikationen mellan datorn och tillbehören fungerar.

E-legitimation – elektronisk identitetshandling som visar att innehavaren har rätt att utföra vissa handlingar eller att under-teckna dokument elektroniskt.

Energisparläge – funktion som ställer om datorer så att de drar mindre ström när de är påslagna men inte används..

Facebook – ett av de mest kända sociala nätverken, som funnits sedan 2004.

Fil – data som lagras i dator under ett eget namn och som hanteras som en helhet . En fil kan till exempel vara ett textdokument, ett kalkylark, en bild eller ett program.

Fildelning – tillgång till filer på andra användares hårddiskar i ett nätverk

Flash – program för rörliga bilder och interaktiv grafik som ska visas i webbläsare.

Format – upplägg, uppställning , bestämt sätt att ordna data som ska läsas och bearbetas av ett datorprogram.

Formulärdata – uppgifter som namn och adress som man ofta behöver fylla i på webben

Fönster – avgränsat utrymme som visas på bildskärm, oftast utformat som en rektangel med ram. Flera fönster kan visas samtidigt, eventuellt överlappande.

Gmail – gratis webbaserad e-posttjänst

Hacka – skaffa sig tillgång till filer och andra resurser i ett datasystem, trots att man inte har rätt att använda dem

Handdator – dator som är gjord för att man ska kunna hålla den i en hand och skriva, peka och klicka med den andra.

Hotmail – gratis e-posttjänst

Html – det språk som används för att skriva webbsidor.

http – hypertext transfer protocol – det protokoll som styr kommunikationen på World Wide Web

Https – en variant av http som används för dataöverföring med krav på datasäkerhet

Ikon – liten bild som i ett grafiskt användargränssnitt står för en fil, ett program, ett tillbehör.

Inloggning – att ange användarnamn och lösenord (inloggningssuppgifter) för att få tillgång till viss information i ett datasystem, eller till vissa webbsidor

Installera – om datorprogram: att spara ett program på en dator så att det kan köras

Intranät – nät som är baserat på samma teknik som World Wide Web och fungerar likadant, men som bara är tillgängligt för anställda inom ett företag eller en organisation

IP (internetprotokollet) – det grundläggande protokollet för all kommunikation på internet.

Ipad – handhållen pek dator utan tangentbord (surfplatta)

IP-adress – nummer som identifierar en dator som är ansluten till internet

Kaka – kort text som lagras på besökarens dator när hon besöker vissa webbsidor för att webbsidorna ska känna igen besökaren senare

Kompatibel – förenlig med, fungerar ihop med. Datorer, tillbehör, operativsystem, program och filer är kompatibla om de är utbytbara mot varandra eller fungerar ihop utan ändringar.

Komprimering – bearbetning av datafiler så att de tar mindre plats.

Konfigurera – koppla ihop datorer och annan utrustning fysiskt och göra de inställningar som behövs för att de ska kunna kommunicera.

Lagringsminne – sammanfattande term för hårddisk och andra minnen som kan användas för datalagring

Lösenord – hemligt ord, teckenkombination eller fras som används vid inloggning tillsammans med användarnamn.

Mediespelare – uppspelningsprogram för ljud, foto och rörliga bilder, till exempel Quicktime, Real, Windows Media Player

Mikroblogg – socialt nätverk för korta meddelanden.

Minnespinne – usb-minne – datorminne i fickformat

Nerladdning – att överföra filer från en server till en enskild användares dator. Att ladda ner går från det stora (servern) till det lilla (användarens dator).

Operativsystem – datorns styrsystem - program som sköter datorns inre arbete

Plug and play – innebär att man kan ansluta tillbehör till en dator och att de då fungerar direkt. Datorn känner igen tillbehöret och gör de rätta inställningarna automatiskt.

Pop3 – det vanligaste protokollet för mottagning av e-post via internet

Protokoll – utväxling av tekniska uppgifter enligt bestämda regler mellan två datorer eller program i samband med datakommunikation

Server – dator som utför arbetsuppgifter i ett nätverk. Den får sina arbetsuppgifter från andra datorer

Shareware – program som kan laddas ner gratis, men som man förväntas betala för så småningom

Skype – det mest kända programmet för gratis internettelefoni

Smarttelefon – mobiltelefon som också kan användas som handdator:

Smtip – protokoll som ofta används för sändning av e-post från avsändaren till internetoperatören

Sociala medier – tjänster på internet för kontakter, diskussioner och informationsutbyte

Spam – obeställd e-postreklam i massutskick; skräppost; störande meddelanden i stor mängd

Sökmotor – webbsida som hjälper besökare att hitta webbsidor med önskad information.

Twitter – ett socialt nätverk för mikrobloggar. Varje användare kan lägga in korta meddelanden på högst 140 tecken

Verktysprogram – program som underhåller eller förbättrar datorns funktion, till exempel för felsökning, reparation av fel eller förbättring av prestanda.

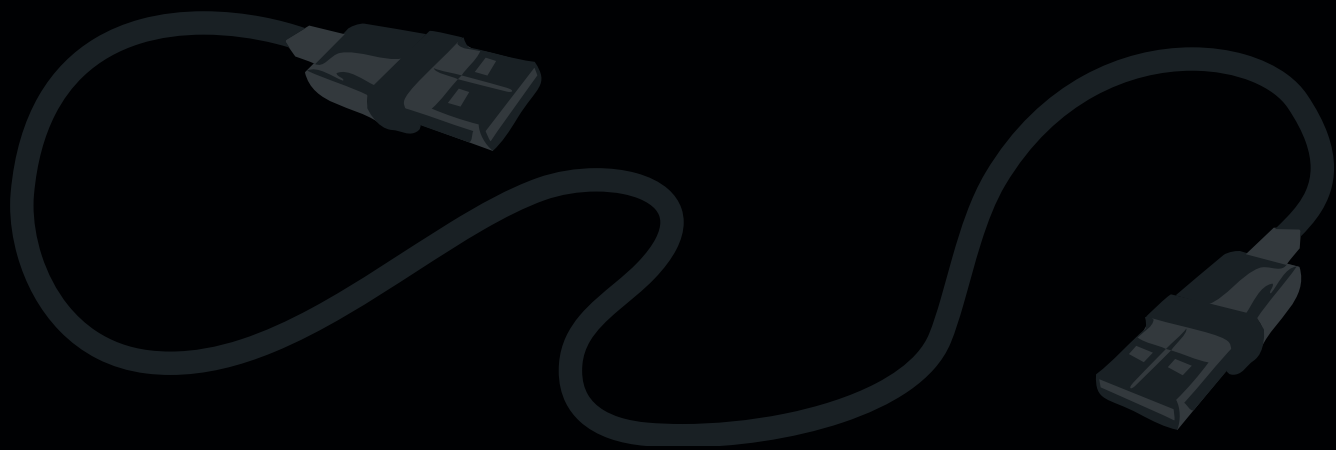
Webbadress – den text man anger i webbläsarens adressfält för att besöka en sida på webben.

Wi-Fi – det dominerande systemet för trådlös datakommunikation i hem och på arbetsplatser

Wiki – webbsida som besökarna fritt kan ändra i - varje besökare kan ändra, ta bort och lägga till text och annat material. Detta kan de göra direkt från sina webbläsare.

Wikipedia – den mest kända wikin, ett uppslagsbok på webben som skrivs av användarna

Youtube – webbplats för öppen publicering av video

ISBN 978-91-980824-0-1

WINNET
KRISTIANSTAD

**TILLVÄXT
VERKET**

WINNET
SVERIGE